

קונטרס

הדרת מלך

בעניני

ראש השנה

קונטרס

הדרת מלך

מאמרים

וביאורי תפילה

ראש השנה

מאת

ישי בי"ר דוד יעקב לסר

אלול תשע"ז

לעילוי נשמת

סבי

ר' פנחס ב"ר יעקב

בירנבאום

ז"ל

האשה

נצחיה ויקטוריה ב"ר יעקב

ע"ה

ת.נ.צ.ב.ה

כל הזכויות שמורות.

להערות והארות :

לסר. הרואה 20/4 ירושלים

0777-870385

yrless@gmail.com

תוכן העניינים

הקדמה	ב
רוממות בעמידה לדין	ט
משל לראש השנה	יג
'כי אנו עמד'	יז
יראת ה' תוסיף ימים	יט
'תמליכוני עליכם' בר"ה	כג
לעומת 'קבלת עול מלכות שמים'	כג
מלכותא דארעא	כד
שלוש בחינות במלכות	כז
כי חדות ה' היא מעוזכם	ל
בריה חדשה בר"ה	לב
עשר לשונות של תשובה בתוכחת ישעיה כנגד עשי"ת	לג
ביאור עלינו לשבח - חלק ראשון	לה
ביאור עלינו לשבח – חלק שני	מה
ביאור מהלך פסוקי המלכויות	מט
ביאור מהלך פסוקי הזכרונות	נו
ביאור מהלך פסוקי השופרות	סב
אם כבנים אם כעבדים	סז
זכרנו לחיים ו'מי כמוך' - לעומת 'וכתוב לחיים טובים' ו'בספר חיים'. עא	

הדרת מלך

שלושת 'ובכן תן...' – כנגד מלכויות זכרונות שופרות ..... עג
שלושה שלבים בקבלת תקיעותנו ..... עז
מלך – עוזר – ומושיע – ומגן ..... עט
טעם הוספת 'לעילא ולעילא' בימי הדין ..... פא
נספח: ביאור מהלך ברכת אבות ..... פב

הקדמה

יראתי, הנני העני בדעת ובמעש, בגישתי לבוא בדברים בעניני היום הנכבד והנורא – ראש השנה. אלא שבהיות ונשאו הדברים חן בעיני חברי אמרתי לא אמנע עצמי מלענות את חלקי.

קראתי שם הקונטרס: 'הדרת מלך' ע"ש הפסוק "ברב עם הדרת מלך", המורה על החלק שנוטל העם בגילוי כבוד המלכות. א"כ, למרות מדרגתנו הנמוכה, סוף סוף בדור הזה **אנו** עמו, ועיני אבותינו וכל העליונים אלינו תלויות, כי **בנו** תלוי גילוי כבוד מלכותו!

למרות ריבוי ספרים וכתובים בנושאים אלה מגדולי עולם, פעמים מגיעה תועלת דוקא מדברים שנכתבים ע"י חד מן חבריא.

חלק נכבד מן הקונטרס מוקדש לביאורי תפילות הימים הללו. דומני שהדברים עומדים על יסודות נכונים, ובודאי שיש רשות לפרש – כדרכה של תורה – את דברי התפילה. חברים אשר שמו עיניהם בדברים סיפרו על תועלת שהפיקו מהם.

הדרת מלך

הביאורים מגלים חתירה ונסיון למציאת **מהלך** הגיוני בדברים. בזה דרכתי בעקבי רבי משה שוחטוביץ (בשיעוריו אלול תשס"ה) ורבי יהודה מנדלסון (בקונט' מסילות בלבם) שהפליאו בזה. דבריהם היו לי למסילות והיפרו את מחשבתי.

נראה שהצורך במהלך אינו נופל מן הצורך בהבנת פירוש המילות. אין דבר שממתיק את התפילה וממשיך הלב כמו מהלך שמגלה שאין כאן 'אוסף' של ענינים. ולא זו בלבד, מוכרח הדבר מעצם מהות התפילה, שהרי ישנו חילוק מהותי בין אמירת "תפילה" ובין אמירת "פסוקים" כגון ק"ש, שהפסוקים לא נאמרים מתוך ליבנו אלא אנו 'קורים אותם' בתורת דברי הקב"ה אלינו, מה שאין כן בתפילה הדברים הנאמרים אמורים לבקוע מתוך ליבנו, שהרי תפילה היא 'שפיכת הנפש', והגם שתקנו לנו אנשי כנה"ג את נוסח התפילה, עדיין התפילה במהותה עומדת – דיבורים מאיתנו אליו ית'¹. כשאדם פונה אל חברו ומציע לפניו איזה ענין שממלא את לבו, בודאי שיהא מהלך בדבריו, ולא ידבר פיסקי פיסקי. ברור שבכל חלקי התפילה, בכל ימות השנה, ישנו מהלך שהוא הענין האופף ומלווה את הפרטים השונים.

כמו כן ניגשתי לבאר את תפילת עלינו לשבח, ויש בזה משום קנאה לכבודה של תפילה נשגבה זו.

---

¹ ומשום כך נראה שבק"ש שייך לכוון פירוש המילה גם אחרי שנאמרה, ואדרבה כך היא דרך קריאה בספר ובאיגרת, שראשית העיניים קולטות [והפה קורא] את הדברים ואח"כ הדעת קולטת ומבינה. משא"כ בתפילה עיקר מקום הכוונה הוא קודם האמירה או בשעתה, שהרי הם דברי האדם עצמו. (ולא באנו כאן מצד ההלכה).

הדרת מלך

הנני אסיר תודה לה' ששם חלקי מיושבי בתי מדרשות אשר מלאים כל הון יקר ונעים. בימי בחורותיי לנתי באהלה של תורה בישיבת אור ישראל פ"ת, וחמותי ראיתי אור מפי מו"ר הגר"י רוזן שליט"א ושאר רבני הישיבה. עוד נתן ה' את חניני אצל מו"ר הגר"פ גולדוסר שליט"א אשר נודע כמורה דרך לרבים בספריו הגדולים ובשיחותיו כיצד להעתיק את דרך הניתוח והלמדנות הנהוגה בישיבות ללימוד דברי אגדה. לאחר מכן בתקופות שונות הוספתי לקח מחכמי המוסר אשר בירושלים עיה"ק שליט"א, רבי משה אהרן שוחטוביץ, רבי יהודה מנדלסון, רבי ראובן לויכטר, אשר כל אחד בדרכו מאיר נתיבים לרבים. וכעת זוכה אני עם סגל מקשיבים להידבק בת"ח קדם הגר"נ רוטמן שליט"א. בשמונה השנים האחרונות שתיתי בצמא מדברי הגר"מ שפירא זצ"ל בשיעור שבועי בספר משלי ע"פ הגר"א. פעם אחר פעם משתאה הייתי מול יפי תורתו העמוקה אשר בקעה מתוך לבו כמעין מים חיים, ולא שבעה עיני מלהביט בדמותו המשקפת בכל תנועה הדר צלם אלוקים, ובהוד השפוך על פניו כשהוא יושב ודורש כמשה מפי הגבורה. קשה הוא סילוקן של צדיקים לכל ישראל וק"ו לתלמידים.

אודה כאן לכל משפחתי, ובפרט לנוות ביתי אשר תרומתה להגיוני תורתי תורתי הינה הרבה מעבר לסיוע טכני. בתפילה כי דברי אחד מבני החבורה ימצאו מסילות ללבבות החברים, ונזכה יחד עם כל ישראל ליאור באור פני מלכנו.

אסיים את ההקדמה בהארה קטנה בעניין תפילה אחת נשגבת אשר שגורה רבות בפינו, ושייכת מאד אל 'יום מלכנו' – ה'קדיש'.

הדרת מלך

הקדיש מלווה אותנו במשך כל התפילה, כאשר מתקני התפילה סידרו שבכל מעבר בין חלקים בתפילה ישנו קדיש.

דומה הדבר לשיר ארוך בעל בתים רבים, בנוי לתפארה. כאשר כמנהג השירים, בין בית לבית מוצב פזמון החוזר על עצמו שוב ושוב. מדוע נוהגים לקטוע את החרוזים היפים בפזמון ידוע שאין בו חידוש? ברם, מטרת הפזמון היא שהקוראים לא 'יילכו לאיבוד' ע"י הבתים המשתנים, ולזאת בכל פעם מגיע הפזמון ומחזיר אותם אל הרעיון האחיד הכללי של השירה.

כך מערכת הגומלין בין התפילה והקדיש. התפילה יש בה חלקים שונים ומגוונים. לא הרי פסוד"ז כהרי תפילת עמידה; אינו דומה יוצר אור לאשרי ובא לציון; ובאמת אנו מתרחבים ומתפרסים על נושאים רבים ועצומים, אך תמיד יש לזכור את הנושא הכללי החורז בכל זה. ומהו? **כבוד שמו ית'.** שיתגדל ויתקדש שמו. אין אנו עוסקים בעצמנו, אלא בשמו הגדול שהוא מרכז העולם.

עם כבוד זה העומד במרכז ההווה אנו מתייחדים במשך יומיים שלמים בראשית כל שנה. זהו היסוד הפשוט שממנו הכל נובע (-תקיעה לפנייה), וזהו הים האחרון שכל הנחלים הולכים אליו והופכים שם לאחדות אחת (-תקיעה לאחריה). ובין זה לזה נותרה לנו עבודתנו (-תרועה באמצע), אף כי מצער היא, זה רצונו וזהו כבודו.

כל תפילה, כל מצוה, כל מילה של תורה, מעשה חסד, הבנה חדשה בעבודה – כל אחד מהם מזרים מים טהורים אל תוך הים. כל יום שעובר על כלל ישראל השקוע בחיים יהודיים, כל חודש, כל שנה, הים הולך ונמלא, מטפס וגואה, וגליו נוצצים אל מול השמש. תהומותיו הכמוסים מתערבלים, שואפים לפרוץ ולאסוף אליהם את כל...

הדרת מלך

ובכן... כשיגיע היום, יינתן האות. ייתקע בשופר גדול - ואז יפרוץ הים את העפריות ויצוף את מגדלי החול הממלאים את האופק. המיית השקר תקפוץ פיה, ובמקומה תימלא הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים. במהרה בימינו אמן.

אלון בכות

בפתיחת הקונטרס אמרתי להציג רשימה שנכתבה בסמוך לפטירתו של מו"ר הגר"מ שפירא זצ"ל, ויצטרפו הדברים למספד הגדול שבקע מעולם התורה כולו אשר מיאן להיפרד מדמותו הפלאית.

כה דברי תלמיד קטן אשר זכה לשבת למרגלות ההר כמה שנים באחד מהשיעורים, ומקצת מאשר בלבו מפעפע, כפי ערכו הדל, מבקש להביע.

בנסיון לתאר קצת האופי של יחסי רב ותלמיד בבית מדרשו של רבינו זצ"ל, אין לנו אלא לפתוח בדבריו עצמו:

"והוי מתחמם כנגד אורם של חכמים והוי זהיר בגחלתן שלא תיכוה".

כבוד – מקום שהאהבה והריחוק מתחברים. הוי מתחמם לאורן של חכמים – התקרב, אך לא יותר מדי, שלא תשרף. צריך מידה שכוללת השאיפה להתחבר עם המניעה והריחוק.

המידה המצורפת משניהם נקראת כבוד. יש בה תערובת מב' החלקים: רצון מאד גדול להתדבק ולהתחבר במי שאני מכבדו, אבל עצם הכבוד יוצר ריחוק. ובכל מקום שמצינו כבוד כרוך גם מורא – אב ואם, רבו, ת"ח, ספר תורה, מלך".

שתי תנועות הפוכות אלו שימשו בכפיפה אחת. מחד היה כלפיו מורא של ממש, ומאידך היתה שאיפה חזקה בלב כולם לגמוע בצמא כל הגה וניד שפתיים, וכמיהה להתקרב אליו יותר ויותר.

ואף הוא היה מקיים הוראת חז"ל "זרוק מרה בתלמידים", כלפי שאלה שאינה במקומה, ובהקפדה על הכבוד הראוי לדברי התורה. וכל זה לא סתר את אבהותו לתלמידיו ואת הזמנים שהיה מגלה כלפיהם חביבות וחמלה. לא אשכח כיצד בברית המילה של אחד מבניי כאשר שימש לו כסנדק, ליטף ברפוף את ראשו של התינוק הבוכה באומרו: א'צדיק קינד, א'צדיק קינד.

מחד גיסא תלמיד כי יגש אליו, שפתיו נטפו מור (שבת ל, ב); ומצד שני לא היה אפשר להתיק עיניים מיפי הדרו, כי קרן עור פני משה.

***

צורת דיבורו נתנה את הרושם החזק כי הינו מנסה לתאר מציאות אשר הוא רואה בעיני רוחו, ולהעביר לסובבים את אשר הוא רואה וממשש. יכול היה הרב להאריך בקושיה, שוב ושוב לחזור עליה מתוך כאב ממש, ולא אץ ליישב, כי הקושיא ממלאת כעת את חזון רוחו.

גם בהסבריו היה בורר ובוחר במילות, שותק לפרקים, כמי שנאבק להוריד את הדברים אשר הוא רואה אל בחינת דיבור המושג לאחרני.

הדרת מלך

כי היו דברי תורה מציאות גמורה אצלו, אותם הוא ראה ובעולם הוא חי. וכפי שהיה אומר:

"כל דבר בעולם נקרא "דבר".

כל דבר ודבר המציאות האמתית שלו הוא ה"דיבור" שיש בו.

ומוכרח להיות בעולם משהו שהינו ה"דבר" בעצמו.

'אסתכל באוריינתא וברא עלמא'. בגילוי של תורה דרך כל המציאות שאנו רואים מונח 'רואים את הקולות', בהבחנת הדיבור הממלא כל דבר. זה מוכרח להיות, כי אין מציאות אחרת. אין ישויות אחרות בעולם".

שמיעת דברי תורה באופן מקרי, על דרך ההזדמן, היתה מרוחקת על ידו. הבנה שטחית במושגי התורה ובדברי חז"ל היתה מאוסה עליו. והמון רבבות דברי התורה האצורים בלבו עד אין תכלית, לא מנעו ממנו מלעצור מול דבר תורה אחד, למששו, להפך בו, להזהיר את אורו, להחיות עם רב.

בקשה אחת היתה לו מתלמידיו, ועליה היה חוזר תדיר, כשהיה מפסיק את הרצאת הדברים ואומר בתחינה:

"אני מבקש,

מאד מבקש,

להשתדל להבין..."

והדברים הולכים ומהדהדים בחדרי השיעורים הריקים, האבלים:

"אני מבקש, להשתדל להבין..."

חלק א' – מאמרים

רוממות בעמידה לדין²

ליצנים אינם נכנסים לדין

סוטה דף מב, א –

"ארבע כתות אין מקבלות פני שכינה... כת ליצנים שנאמר [יום מלכנו החלו שרים חמת יין] משך ידו את לוצצים".

וכ' המהרש"א :

"ופי' הכתוב, תחלתו יום מלכנו שהוא ר"ה ויוה"כ, או לעתיד ביום הדין, שאז הקב"ה מלכו של עולם, החלו שרים לבקש רחמים מלפניו ית', ומלך העולם משך ידו מן הלצים **שלא להכניסם כלל** במחיצתן³ אפי' במקום הדין."

מאחר ומשפט הכותרת של מאמר הגמ' הוא "ארבע כתות אין מקבלות פני שכינה", הרי בשילוב ד' המהרש"א כתוב כאן שהדין שעוברים בני אדם בר"ה ויוה"כ הוא בגדר "מקבלים פני שכינה", ולזה הליצנים אינם

---

² ע"פ ועד הג"ר יהודה מנדלסון שליט"א בבית המוסר ירושלים (אלול תשס"ו).

³ נראה דט"ס הוא וצריך לגרוס במהרש"א : במחיצתו, דקאי על הקב"ה (ולא דקאי על השרים המלמדים רחמים דא"כ מהו 'אפי' במקום הדין', הלא אין זה שייך אלא במקום הדין). שו"מ בס"ד שכן הוא במהרש"א שבעין יעקב.

זוכים⁴. בודאי שדנים ומענישים אותם כפי הראוי להם, אך זהו דין אחר, בלי להיכנס במחיצתו של הקב"ה.

מה פשר אותה הכנסה למחיצת הקב"ה לצורך דין ומשפט. למה בכדי לדון את האדם יש להכניסו למחיצתו של הקב"ה. מדוע עמידה לדין היא בהכרח קירבה אליו ית'?

אלא שהדברים ברורים. עמידה בדין נובעת מכך שהבורא מחשיב את הנידון עד שמעשיו ברי-משמעות. אין הוא חי 'סתם' כבהמה. וכיון שכן הרי הוא נידון אם מימש את החשיבות הגלומה בחייו.

בפסוק זה הוזכרה כת ליצינים, כי הם המבטלים כל דבר של חשיבות ושמים אותו לאין ולבזיון, לכן הם עצמם אין מכניסים אותם לדין, לאמור שחייהם הם נטולי חשיבות. ואין זה עונש גרידא, אלא שבאמת הליצינים עצמם ריקנים מחשיבות, שהרי מן הכלל "איזהו מכובד המכבד את הבריות" אנו למדים היפוכו של דבר: איזהו ריקן מחשיבות? המזלזל בחשיבותן של אחרים.

זאת ועוד, כשם שעצם הדין מורה שהאדם הנידון יש לו חשיבות, כך **עומק** הדין - מורה על **עומק** החשיבות המקיף כל דבר קטן בחייו של כל אדם. אם דנים על כל מעשה דיבור ומחשבה - הוי אומר שהדבר הקטן

---

⁴ ואין נראה לפרש במהרש"א דאמנם ראויים ליכנס לדין ורק שאינם זוכים לסגורייט ה'שרים' שמבקשים רחמים, דא"כ אין שייך לומר ע"ז "אין מקבלין פני שכינה", דלא זו הנקודה אלא שלילת הסגוריה.

הדרת מלך

ביותר בחיי האדם יש לו חשיבות ומשמעות אפילו בעינים של בורא כל העולמות⁵.

בודאי שהאומרים "אדם נידון בכל יום", "אדם נידון בכל רגע" (בסוגיא דר"ה טז, א), אינם באים רק 'להחמיר' את מידת הדין, אלא באים להעצים את חשיבות חיי האדם!

בהמה אינה עומדת לדין

רוממות האדם המתגלה בהעמדתו לדין מתבארת בדברי רש"י פרשת בראשית (ב' ז') על הפסוק "וייצר (בב' יודי"ן) ה' אלקים את האדם":

"שתי יצירות, יצירה לעוה"ז ויצירה לתחיית המתים, אבל בבהמה שאינה עומדת לדין לא נכתב ביצירתה ב' יודי"ן".

כשבאים לומר שהבהמה אין לה יצירה לעוה"ב הרי ביטוי של הדבר הוא שאינה עומדת לדין, כי הן הדברים - מי שאין לו יצירה לעוה"ב פירוש הדבר שהמעשים שלו אין להם משמעות של נצח כלומר אין להם משמעות אמת (ד'אמת' היא דבר קיים כידוע), וממילא שאין דנים אותו, כי חיים שכאלה אין להם משקל בכדי לעמוד לדין.

ושוב מצאתי שהדברים מפורשים בסדר הקרבנות בנוסח הספרדי, וכך נאמר שם: "ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל, לבד הנשמה

---

⁵ זה הפי' 'מגיד לאדם מה שח' - אפי' שיחה קלה מגידין לו לאדם בשעת הדין, ומהו לשון הגדה (לשון סיפור דבר חדש), אלא שבזה שדנים בשעת הדין על שיחה קלה מגידים לאדם מה משמעות טמונה בכל שיחה קלה שלו, והן הן דברי הגר"ח בנפה"ח ש"א פ"א, וביתר ביאור בדרשת מהר"ח א' דסליחות תקע"ב. ע"ש.

הטהורה שהיא עתידה ליתן דין וחשבון לפני כסא כבודך". הרי שהביטוי שמצאו למותר האדם מן הבהמה הוא שהיא עתידה ליתן דין וחשבון⁶.

עוד יש לתת לדברינו רמז נפלא דהנה נאמר בספר משלי (א, יז) "כי חנם מזורה הרשת בעיני כל בעל כנף", וכתב שם רבינו יונה "הדין והמשפט הנטוי על מעשה בני אדם ימשול לרשת כאשר אמרו ז"ל ומצודה פרושה על כל החיים וכתוב ופרשתי עליו רשתי וגו'". ולדברינו מה מדוקדק דימוי הדין לרשת, שהטכניקה של רשת היא שיש בה חורים קטנים אשר מניחים לעצמים הקטנים לעבור והעצמים הגדולים נתפסים בה, וזה ממש ענין הדין אשר האדם נתפס בו דוקא מפני שהוא גדול ואילו בריות שחשיבותן נמוכה כגון בעלי חיים אינם נתפסים בדין.

עבודתנו לאור האמור

לאור דברים אלו יוצא שהעבודה המוטלת עלינו ביחס לדין היא לקבל את משמעות הדבר שאדם 'נידון', להסתכל על עצמנו באופן של גדלות וחשיבות, הפוך מהליצנים, לראות שיש בעצמנו ובחיינו תוכן ומשמעות עד כדי כך שכל מעשה וכל מחשבה קלה שלנו ראויים לבא למשפט בפני הבורא.

ואין לנו אלא לסיים בד' מהר"ח מואלאז'ין בנפש החיים (ש"א פ"ד):

---

⁶ ומה שאמרו לפני כסא כבודך, מתבאר היטב לאמור, דנתינת דו"ח לפני כסא הכבוד היינו דהנשמה אצולה מתחת כסא הכבוד ותפקידה לגלות כבודו בתוך העולם והדין וחשבון הוא עד כמה היא באמת פעלה זאת.

"וזאת תורת האדם, כל איש ישראל אל יאמר בלבו ח"ו כי מה אני ומה כחי לפעול במעשי השפלים שום ענין בעולם, אמנם יבין וידע ויקבע במחשבות לבו שכל פרטי מעשיו ודבוריו ומחשבותיו כל עת ורגע, לא אתאבידו ח"ו, ומה רבו מעשיו ומאד גדלו ורמו, שכל אחד עולה כפי שרשה לפעול פעולתה בגבהי מרומים בעולמות וצחצחות האורות העליונים..."

משל לראש השנה

מעשה במדינה, אשר לה מלך גדול ונישא, המושל בה ברוב הדר וכבוד. המלך היה נערץ על כולם, אולם למרבה הצער, בנו יחידו סירך דרכיו, ולא היה מקבל את מרות אביו. לאחר כמה תקריות ביניהם, הוכרח הבן לעזוב את הארמון - והלך למרחקים לאשר ישאוהו רגליו.

שנים חלפו, ובמשך הזמן חרטה נקפה בלב הבן המשוטט, הבדידות קשתה עליו מאד וגעגועיו לארמון ולאביו גברו, עד שגמלה בלבו ההחלטה לשוב הביתה ולפייס את אביו. הדרך חזרה היתה ארוכה וקשה, ולאחר נדודים ותלאות הגיע אל עיר נעוריו. והנה הוא כבר ניצב על דרך המלך ומרחוק נשקף הארמון המוכר - - -

קודם לכן, לאורך כל הדרך, תירגל בלבו שוב ושוב את רגעי המפגש הראשונים עם אביו. בדמיונו ראה את עצמו רץ אל חדר המלך, מתנפל לרגליו ומבקש סליחה בדמעות שליש.

הדרת מלך

והנה כאשר התקרב אל איזור הארמון הבחין שמשוהו אינו כשורה. בליל קולות ורעשים רמים הגיעו אל אזניו. כשהתקרב יותר, הבין, ונחרד: מרד מתחולל!

התברר שלאור העובדה שכבר כמה שנים בן המלך – יורש העצר – אינו נמצא לצד אביו, רקמו השרים ביניהם קנוניה להפיל את המלך מכסאו, ועתה המרד מתחולל בעוז. קרבות עזים ניטשים בין נאמני המלך ובין המורדים. אנדרלמוסיה נוראה שוררת במבואות הארמון ונראה שידיהם של המורדים על העליונה. כרכרת המלך עמדה מוקפת שומרי ראש, עומדת הכן לפתוח במנוסה...

נשימתו של הבן נעתקה. הוא לא ידע את נפשו. מצד אחד נשמע קול בתוך ליבו: מה לך עומד?! קום רוץ אל תוך הארמון ותראה לכולם שבן המלך חזר! תפוס חרב אסוף סביבך פלוגת חיילים ותשיב את הסדר על כנו! ומצד שני הוא שומע קול אחר, מהסס, מפקפק: כיצד תוכל לעשות זאת, הרי לא הספקת להתפייס עם אבא, הוא יראה אותך בתוך הארמון ועדיין לא ביקשת מחילה, חוצפה היא זו!

לבסוף הכריעה תבונתו: מטרות-העל כעת היא להעמיד את המלוכה ולהצילה מאויביה. הלא אם בנו לא יעמוד לימינו בשעה זו, מי יעמוד? וכך עשה. חטף קרן ותקע בה בעוצמה אדירה. שקט הושלך בפתאומיות. ההמונים הסתובבו לעברו, מביטים בו בעינים המומות. **הוא הגיע!** יורש העצר הופיע! הוא כאן!

ברגע זה רפו ידיהם של המורדים בראותם את הנסיך חוזר אל הארמון ועומד בעוז לצידו של אביו. לא עברה שעה ארוכה והסדר שב על כנו, המלך חזר אל טרקלינו וראשי המורדים נלקחו לבית הסוהר. הבן התאחד עם האב.

הדרת מלך

---

* * *

כך הוא מצבנו בראש השנה. אנו באים לאחר שנה ארוכה מלאה מחדלים ועוונות מסוגים שונים. והנה, ביום הראשון של עשרת ימי התשובה במקום לפנות בבקשת מחילה וסליחה, אנו עוסקים בהמלכת הקב"ה. היתכן לעסוק ברוממות כזו לפני ההתפייסות והסליחה?

אלא, שמלבד החשבון של פרטי המעשים, כל יהודי עומד בחזית המלחמה בין הצד של מלכות שמים לצד של אוה"ע. בראש השנה אנו מתייחדים עם השייכות הפשוטה והעמוקה שלנו עם מלכו של עולם, כי אנחנו בניו על כל פנים!

ויש כאן עומק. ראש השנה הוא יום בריאת האדם, וביום זה מתעוררת מהות האדם כפי שנתן ונפח בו יוצרו בעצם בריאתו, על כן כלל ישראל נעמד ומתלבש כאן באותה מהות שהיא לפי עצמותם של דברים, ומצד זה הרי כל ישראל ראויים להמליכו ולהיות בצד שלו ית'⁷. (ומנגד, הגויים עומדים כמתנגדים למלכות שמים, וכמש"כ הרמח"ל במאמר החכמה שהם ענפי הרע).

ביום זה צריך להכריע בין שני הצדדים הגועשים וסוערים בעולם. והצד האחר גדול כוחו מאוד. מאז ומעולם, בכל דור ודור, מתקיים כסדר מרד עצום! **כל העולם כולו** מורד במלך, אינו מכיר בממשלתו, מתכחש לה, ורומס את כל הקדוש והיקר לה. בראותנו את המצב העגום של המלכות שלמרות עוצמתה לא נותנים לה להתגלות, אנו חוגרים מתנינו ונעמדים בעוז לצידו של המלך, תוקעים בשופר ומכריזים בקול אדיר המנסר בחלל

---

⁷ וסופם של דברים יוכיח - שכל נשמה מישראל תבוא לתיקון ואפי' הפושעים הגדולים ביותר (וכדהאריך הלשם הקדמות ושערים ש"ו פ"ט), כי מצד ה'בעצם' כל איש ישראל הוא לחלקו של ה'.

הדרת מלך

העולם: הבן של המלך חזר! אל יעלה בדעתכם שגם אנו איתכם. אמנם חטאנו ותעינו, אבל אחרי הכל **אנחנו בצד של המלך**⁸! על זה אין כלל נידון! אנו בניו ולעולם לא נתכחש למלכותו, **זוהי** מציאותנו ויהיו מעשינו אשר יהיו. לא עת עתה להתעסק בתיקון העבר ובנקיון בגדים, עת עתה לחגור כלי מלחמה מאובקים ולהשיב מלחמה בחירוף נפש. אם אנו נחליט שאיננו ראויים להלחם בעד המלך, מי יעמוד לצידו –

הצרפתים!!   הסינים!!   האמריקאים!!

ואם תשאל, היכן בר"ה אנו משיבים מלחמה? התשובה היא: עצם הכרזתנו על נאמנותנו למלך (בתקיעת שופר) היא כלי זיין שאין כמוהו, מפני שעד כמה שיש בעולם עם שמזדהה עם המלך הרי המרד מאבד טעם, כי מטרת הגויים לבנות עולם המנותק מהבורא, וכל זמן **שבתוך** העולם ישנו עם המחובר אל הבורא הרי ניתוק כבר לא יהיה. מטעם זה הם מנסים לכלות את ישראל ("יודנריין") כי כל זמן שיהודי אחרון חי על פני האדמה הרי יש להקב"ה נוכחות כאן.

עם הכרה זו כיצד כל העולם בצד המתנגד ואנחנו לבדנו בצד של המלכות, אנו פותחים את המלכויות:

---

⁸ ציור נאה לוודאות זו מצאתי בההיא דברכות לא, א - אין עומדין להתפלל אלא מתוך שמחה של מצוה, ופי' רש"י: "כגון דברי תנחומים של תורה כגון סמוך לגאולת מצרים, או סמוך לתהלה לדוד שהוא של שבח ותנחומין, כגון רצון יראיו יעשה, שומר ה' את כל אוהביו". הרי בדברי רש"י בפשיטות שאמירת רצון **יראיו** יעשה, שומר ה' את כל **אוהביו** משמחת ומנחמת כל יהודי הבא להתפלל, כי פשוט לו שהוא שייך לקבוצה זו! ואין שום מקום לספיקות אולי אינני בדרגת "יראיו" ואולי אינני בדרגת "אוהביו"...

עלינו לשבח לאדון הכל לתת גדולה ליוצר
בראשית שלא עשנו כגויי הארצות ולא שמנו
כמשפחות האדמה!

כי אנו עמך'

בתפילת 'ובכן תן פחדך' אנו עומדים על עומק ההבדל בין ישראל לאוה"ע.
זה ברור שגילויי השכינה שיהיה לעתיד לא ישאיר את האנושות אדישה. –
כולם יגיבו, כולם יתעוררו, אך ישנו חילוק מהותי בין התגובה של אוה"ע
ובין התגובה של ישראל.
על האומות – תן פחדך⁹.
לישראל – תן כבוד.
וזה הביאור:

כתב הרמח"ל (ריש מאמר החכמה) כי האומות הם ענפי הרע שבעולם.
וממילא, אם בכל זאת רוצות האומות להצטרף אל גילוי מלכות שמים,
חייבים **לשבור** אותם, כי הם חייבים לעבור **שינוי**. הרי עד אותו רגע הלכו
בכיוון אחר לגמרי. שבירה זו היא ה"ותן פחדך", אימתך" כאשר הפחד
והאימה יביאו אותם להתנתק ממצבם הקודם ולקבל על עצמם להיות
אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם.

---

⁹ כן כתב הכוזרי (ב, מד) ועוד דתן פחדך קאי על אוה"ע.

הדרת מלך

לעומת זאת, הכלל ישראל לא יצטרך לעבור **שינוי**, כי הרי בדרך זו אנו דורכים מאז ומעולם –

”כמו **שידענו** ה' אלקינו שהשלטן לפניך!”

א”כ מה יתחדש אצל כלל ישראל בשעת הגילוי הגדול? –

”תן **כבוד** ה' לעמד”.

כבוד הוא התגלות המעלות הפנימיות החוצה. זה מה שיקרה אצל כלל ישראל – **התעוררות! פריחה!** גילוי עומק המעלות העליונות שלהם!

לא שינוי, כי אם - גילוי.

זה גם מה שנדרש מהאדם בראש השנה. לא לחטט במחדלי העבר ולא בחסרונות ההווה. לא לחשוב כעת על **שינוי**. אלא להבין שעליו רק להתעורר, לגלות את מה **שכבר יש לו, שכבר יש בו**, רק גנוז בפנימיות. להוציא החוצה את המעלות האדירות שיש לנו – לזכור את עקידת יצחק שהיא בסיס אומתנו והיא קיימת בסגולת נפש כל אחד מאתנו – ועם גילוי זה להמליך את הקב”ה.

ההבדל בין עבודת ר”ה ליוה”כ: בר”ה לא מתעסקים עם העבר ולא פונים לחטט בנבכי הנפש - ”האם אני שייך למלכות שמים או שאני רחוק מזה”, לא מתעסקים בכל זה, אלא פשוט הולכים להמליך את הקב”ה עם מה **שאין ספק שכן יש לי**. ההתרכזות אינה במחדלים ובחללים אלא במה שסוף סוף יש לנו. ופשוט שכל אשר בשם ישראל יכונה יש לו הצדקה גמורה לגשת ולהמליך את הקב”ה.

יראת ה' תוסיף ימים

מרכז העולם

ענין המלכויות - להעמיד את הקב"ה במרכז העולם. אדם מרגע לידתו רואה את עצמו במרכז העולם, הכל סביבו. הרי הוא לא יכול לתאר לעצמו מציאות זו שיום אחד הוא ימות, וש אחרי מותו ימשיך העולם לנהוג כמנהגו...¹⁰ הסיבה לכך, כי הוא מרגיש את עצמו כביכול כמציאות מוכרחת – 'אל זר אשר בקרבך'.

משימה קשה היא לאדם בחייו - לעקור את ה'אנוכי' מתוך המרכז ולשים תחתיו את ה'אנוכי ה' אלקיך'. לבנות לעצמו תמונת עולם **שבמרכזה לא ניצב הוא עצמו**, אלא הבורא.

זהו 'שתמליכוני עליכם', המלך הוא הלב (-המרכז) של כל העם.¹¹

מהפך זה בתפיסת העולם כרוכים בו שתי תנועות הפכיות: מחד גיסא פחד וזעזוע, ומאידך שלווה ושמחה.

ערעור יציבות הקיום

בתחילה כשעוקר האדם את עצמו מתוך נקודת המרכז של עולמו הרי מערער בזה את כל קיומו. לכל אדם ישנו 'בטחון' על קיומו. כענין תחושת

---

¹⁰ "בר נש אזיל בהאי עלמא, והוא חשיב דדיליה הוא תדיר, וישתאר בגויה לדרי דרין". זוהר ח"ג קכו.

¹¹ "על הסרת לבו הקפידה תורה שני ולא יסור לבבו, **שלבנו הוא לב כל קהל ישראל**" (רמב"ם הל' מלכים ג, ו). וע"ע דרשת מהר"ל לשבת שובה. והיינו דאצל המלך מתבטא צורת הכלל. אם יצויר שימותו כל העם, אם רק נשאר המלך יוכל להעמיד אותה המלוכה מחדש, אבל אם המלך מת (ואין לו שום יורש) צורת המלוכה התבטלה ומעתה כשימליך העם מלך חדש תהא זו ממלכה חדשה.

הבטחון הידועה - "לי זה לא יקרה". ויסוד מחשבה זו מכח תפיסת מרכזיותו שאינו מסוגל לתפוס את עצמו כאיננו, שהרי הוא עיקר המציאות. על כן, כאשר נטלת מאדם את מרכזיותו נטלת ממנו את משענתו ובטחונו, ופוקד אותו זעזוע קשה, כדוגמת רעידת אדמה המערערת את הקרקע הפשוטה שעליה עומד האדם.

זעזוע זה הוא תנועה של יראת שמים וכמו שכתב הרמב"ם (יסודי התורה ב, ב):

"וכשמחשב בדברים האלו עצמן מיד הוא נרתע לאחוריו וירא ויפחד ויודע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות."

למה המחשבה שהוא בריה קטנה ושפלה לפני תמים דעות מטילה עליו פחד? וכי הכוונה שהוא מפחד שמא אותו בורא ירע לו או יעניש אותו? אלא שיש פחד שאינו מפני עונש או סכנה, אלא הוא פחד קמאי, פחד מחמת התרופפות המציאות של עצמו כשנודע לו שהוא בסך הכל בריה קטנה שפלה ואין בו יותר מזה. הקרקע נשמטת תחת רגליו...

טפלות האדם אל הקב"ה אינה תלויה בזמן זה או אחר, אולם בימי הדין יש לנו עזר להתבוננות זו, ע"י הדין שאנו נתונים בו, שבכך מתבטא שאין מציאותנו מובטחת מצד עצמנו אלא תלויה באישור של המציאות העיקרית אשר דנה אותנו אם אנחנו מתאימים אליה ולציפיותיה.

וזו אחת המטרות העיקריות של חרדת הדין, דאין מטרתה רק להניע את האדם להיטיב מעשיו, אלא זה עצם מעיצומו של יום שממליכים את

הקב"ה. כי החרדה היא העמדת עצמו במצב שתלוי במלך, ומי שאינו חרד ה"ז מפני שחש כמציאות עצמית בלתי תלויה.

וזה גם מה שאמרו (ר"ה כו:) דבר"ה כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי, כי העבודה המיוחדת בר"ה היא מלכויות, והביטוי של הכרה זו היא כפיפות האדם שמשפיל עצמו לעומת המציאות המרכזית - המלך.

השמחה שביראה

אמנם, זעזוע זה אינו סוף פסוק. אחר הזעזוע מגיע שלב שהוא דוקא שלווה מושלמת, כי תחת הדמיון הילדותי בדבר מציאותו המוכרחת של ה'אני', בא בסיס אחר, בסיס **אמיתי** ואיתן – ה' באור פניך יהלכון. וכמו שנאמר ראתה השם תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרה, דהיראת ה' עצמה שהיא רתיעת האדם ופחדו מפני טפלותו אל מציאות גדולה ממנו, מצמיחה חיים חדשים היונקים ממקור אמת. לעומת הרשע שאינו רואה את עצמו בסתר עליון ובוטח בעצמו ושנותיו מתקצרות מחוסר מקור אמיתי לחיים¹².

וכך כתב גדול המשוררים מעת נסתם חזון – רבי יהודה הלוי:

---

¹² ביטוי נוסף לענין זה הוא התופעה בנפש האדם שהענווה והעוז כרוכים זה בזה, ולכאורה שני עניינים הפוכים הם, אלא שהבעל גאווה רואה את עצמו כעיקר ולכן מעיז פנים, אולם סוף סוף הרי מי הוא ומה הוא ובעל כרחו העוז שלו מוגבל, אבל העניו שהשמיט מתחת רגליו את מציאותו האנוכית הרי דוקא בגלל שאין לו כלום, והוא נסמך על שלחן המציאות האמתית, דוקא בגלל זה יש לו עזות דקדושה מאין כמוה, כי היא יונקת מבאר שאין לה קץ וגבול.

לקראת מקור חיי אמת ארוצה

על כן בחיי שוא וריק אקוצה

המשורר מבחין בין חיים המחוברים למקור – אליהם הוא רץ, ובין חיים שאין להם מקור והם שוא וריק – ובהם הוא קץ.

נראה ששני תנועות הפכיות אלו – פחד ושלוח – הכרוכות ביום המלכת מלכנו, משתקפות בעצם מצות היום – תקיעת שופר, שמצד אחד תקיעת שופר מבטאת פחד ויראה (אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו) ומצד שני מבטאת שמחה (וביום שמחתכם ותקעתם), וכיצד עולים הדברים בקנה אחד, אלא כפי שנתבאר המה שני שלבים בהרחקת המלכות המזוייפת הצידה והמלכת המלך האמיתי. וכבר נודעה שמחת הגר"א בתקיעת השופר.

על תהליך זה אמר ר' שלמה אבן גבירול (כתר מלכות) – "אברח ממך אליך". ואיך תיתכן סתירה פנימית כזו, אלא שהם ב' שלבים ביראת שמים: השלב הראשון הוא יראה הגורמת להרתע אחורה ולברוח, אלא שאחר תנועה זו הרואה במציאות ה' דבר שמאיים על הקיום העצמי, באה תנועה הפוכה הרואה במציאות ה' גופה מקור לקיום עצמי חדש. ממך אליך אברח.

"ורצונו, החיים הקיימים והאמיתיים והאור הגדול הכולל כל הנעימות, כענין שנאמר חיים ברצונו. ונאמר ה' אלקים צבקות

השיבנו האר פניך ונושעה, ואמרו רז"ל אין לנו אלא הארת
פניך... " (שע"ת א, מב)

תמליכוני עליכם' בר"ה לעומת 'קבלת עול מלכות שמים'

ידועה השאלה מהו ההבדל בין 'תמליכוני עליכם' בר"ה ובין קבלת מלכות
שמים שבכל יום בקריאת שמע.

המלכה וקבלת המלכות

יש לדקדק את הלשון: **תמליכוני עליכם**, לעומת **קבלת** מלכות שמים.
תמליכוני עליכם זו **התהוות** המלכות, עצם הדבר שמביעים נכונות שהוא
יהיה המלך שלנו. כדוגמת טקס הכתרה.

אח"כ השלב השני הוא **קיבול** המלכות, וכמשל טקס ההכתרה, שבסיום
המעמד כשכל אזרח חוזר הביתה, עכשיו הזמן לקיבול המלכות, כשהוא
חוזר אל החיים שלו, אז צריך למצוא כשהמלכות נוחתת מן ההסכמה
הכללית אל הפרטים המעשיים, וזו העבודה פעמיים בכל יום במשך
השנה. ולכן נאמר שם קבלת **עול** מלכות שמים, כי הפרטים יש בהם עול.

המלכת הקב"ה מצד הכלל ומצד כל יחיד

ובנוסח אחר: שתמליכוני עליכם הוא שה**כלל** ישראל מקבל את מלכות ה'.
וקבלת מלכות שמים הוא של כל **יחיד**. ונבאר:

הדרת מלך

בר"ה אנו עומדים לפני ה' בתור 'כלל' (המדובר ב'המלכה' ולא ב'דין', שם כולם עוברים גם כבני מרון). לכן לא מזכירים ולא מתעסקים עם עוונות כי ביחס לכלל – לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל. הכלל ישראל כמות שהוא עומד זך ונקי לפני המלך ה'. עיקר תפילותינו בר"ה הוא על הכרת אומות העולם (ר' ירוחם). כל הלכלוך והעוונות אצל הכלל ישראל הם רק מצד דברים חיצוניים – שעבוד מלכויות ושאור שבעיסה. לכן עושים בר"ה עסק גדול מזכירת עקדת יצחק כי זהו זכות של אבות הכלל.

בר"ה אין לו לאדם לחשוב על עצמו אלא לצרף את עצמו אל הכלל. זה עומק עצת הגר"ס להיות איש הכלל, שאין זה עצה בעלמא בתורת הוספת זכויות, אלא שזה עיצומו של יום, המלכת **הכלל** ישראל את הקב"ה עליו, ועד כמה שאדם שייך יותר לכלל גם בדין ובמשפט הוא יזכה.

קבלת עול מלכות שמים של קריאת שמע פעמיים בכל יום, היא כבר **התמודדות** של כל יחיד ויחיד עם מלכות שמים. אחרי שהכלל קיבל את המלכות, באים כל אחד ואחד לקבל על עצמו את חלקו ותפקידו בתוך הממלכה.

מלכותא דארעא

במאמר הבא ננסה לגעת באחד הקשיים הגדולים שעומדים בדרכו של בן דורנו בבואו לעסוק ב"מלכויות", והוא – תופעת ביטול מלכותא דארעא. אפשר ועצם העמדת הדברים וניתוחם יועילו לנו במעט.

הדרת מלך

עם התקדמות ההיסטוריה האנושית הלך העולם והשיל מעצמו את מושג המלכות. בתקופות הקדומות היה המלך כל יכול ('מונרכיה אבסולוטית'), ברצותו ממית בלי דין וחשבון, וברצותו מחרים רכוש; והדבר השליך עמוקות על תפיסת החיים של בני הממלכה.

כשיש מלך הרי הוא המרכז וכל המדינה סובבת סביבו. כל יחיד יודע שחייו תלויים בכך שהוא עולה לרצון לפני המלך, וביכולת המלך להסיר את ראשו מעליו בלא משפט.

הקצה העומד כנגד תפיסה זו הוא השלטון הדמוקרטי, כאשר המרכז הוא העם. על אחת כמה וכמה בתרבות השלטת כיום המאדירה את זכויות הפרט וחירותו, כאשר כל אדם פרטי הוא הוא המציאות העליונה ביותר ואין מי שעומד מעליו.

מרכזיותו של המלך לא תפסה מקום רק בתקופות בהן לא היה כפוף המלך לשום חוק, אלא אף כשקוצו הסמכויות של המלך והכפיפו אותו למערכת חוק ומשפט ('מונרכיה חוקתית'), סוף כל סוף לעם היה מלך שעניי הכל היו נשואות אליו, כי תפקיד המלך אינו רק כאמצעי להעמיד את הסדר על כנו. למלך יש תפקיד הרבה יותר עמוק: לכל אומה יש מהות וייחודיות משלה כמו שנאמר: בהנחל עליון גוים, בהפרידו בני אדם, יצב גבולות עמים - לשון מיוחדת, תרבות ייחודית, צורת חיים והשקפה. את כל זה מעמיד ומשמר המלך, המלך נושא בו את עניינו של העם. העם מצד עצמו עלול לאבד את את ייחודיותו בהיותו בא במגע עם עמים אחרים ובהיות כל יחיד שונה סוף סוף מחבירו כך שאט אט עלול להתעמעם ולהתטשטש המכנה המשותף המיוחד של העם. לשם זה קיים המלך אשר איננו נתון להשפעות מן החוץ והוא נשמר ע"י עמו להחזיק את מהות העם.

יתירה מזו, היכולת של אדם לשמור על הייחודיות בנויה על הגאווה שחש כלפי תרבותו, ומי שמעמיד את הגאווה הזו היה המלך כאשר ההוד ההדר העוז והעוצמה שלו מלהיבים את העם ומשווים מול עיניו את התפארת של אומתו.

ניתן לראות במדינה כגון בריטניה שנתבטל שלטון המלכות, אבל מתעקשים להשאיר "מלכות" באופן חיצוני כדי לשמר מעט מן הכבוד של האומה.

כאשר חלף מן העולם מוסד המלכות, יחד עמו איבדה כל אומה את עצמה. כל האומות מתערבבות יחד, לומדים זה מזה את תרבותו, ומתטשטשים לעיסה אחת גדולה. מצב זה של העולם אין לתלותו רק במהפך הטכני שחיבר את קצוות העולם, עוד הרבה לפני כן החל התהליך הזה כאשר התבטלה המלכות, בזה כבר נעקר כל עם משורשו והועמד כעץ כרות מבלי יניקה משרשיו העצמיים. היום כבר לא קיים "עם" "לאום", כל העולם הוא המון יחידים.

כידוע מלכותא דארעא ומלכותא דשמיא מקבילים, וממילא יחסנו הנפשי אל מלכות שמים אחוז ביחסנו אל מלכותא דארעא.

כל זמן שיש מלך בארעא הרי האדם הפרטי מבין שהוא אינו המרכז אלא הוא חי סביב דבר יותר גדול, וכשזו נקודת המוצא של כל אדם בעולם, לא קשה כ"כ להתקדם ולהעביר את הדעת מהמלך בו"ד אל ממ"ה הקב"ה. ואילו היום נקודת המוצא היא אני ואפסי עוד, זו הרוח השוררת בעולם ומאד קשה לעקור זאת.

גם לנקודה השניה יש משמעות גדולה לעניננו. כפי שנתבאר המלכות עניינה להחזיק במרוכז ובתמצית את מהותו המיוחדת של העם. את הלאומיות שלו. וכשאנו אומרים שהקב"ה הוא מלכנו הוי אומר שה'לאומיות' שלנו, של כלל ישראל – היותנו "גוי" – מתבטאת בגילוי מלכות שמים. וראה בחגיגה דף ה: שלאחר חורבן בהמ"ק הקב"ה בוכה על שתי גאוות שניטלו: גאוותן של ישראל וגאוותה של מלכות שמים, והן הן הדברים, שגאוותן של ישראל נתלית בגאוותה של מלכות שמים. כל זמן שמתגלה רוממות מלכות שמים אז מתגלה גם כבודם של ישראל. גם המלכות המובהקת של כלל ישראל – מלכות בית דוד – כוחה הוא שעל ידה חלה על ישראל מלכות שמים, וכידוע על הפסוק "וישב שלמה על כסא ה'" דמלכות בית דוד לית לה מגרמה כלום.

בזמנים כתיקונם כאשר לכל עם בעולם היה מלך משלו, היה הרבה יותר קל לכלל ישראל להתחנן על גילוי מלכות שמים, באומרים "למה ניגרע" מכל העמים, שבעוד לכל אחד מהשבעים אומות יש גילוי של מהותם, ואילו אנו ישראל אשר בך אתפאר לא מצליחים לגלות את מהותנו המרוממת מפני שמלכנו לא מתגלה. גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה.

שלש בחינות במלכות

איתא בס' יצירה (ו, ב) שיש ג' בחינות במלכות:

(א) מלך על כסאו.

(ב) מלך במדינה.

(ג) מלך במלחמה.

הדרת מלך

כלומר :

מלך על כסאו הוא עצם המלכות.

מלך במדינה הוא התייחסות המלך לממלכתו וניהולו אותה.

מלך במלחמה הוא הכנעת המתנגדים למלכות.

נסה לראות שלישיות שונות המקבילות לג' בחינות אלו.

א. ג' חלקי התפילה

שמעתי בשם מו"ר הגר"מ שפירא זצ"ל דג' חלקי השמו"ע – סידור שבחו, בקשת צרכיו, הודאה – מקבילים לג' בחינות אלו במלכות.

- **סידור שבחו** – הוא שבחי המלך עצמו, מלך על כסאו.
- **בקשת צרכיו** – הוא פניית המדינה אל מלכה בבקשה שיפעל לטובה בתוך ממלכתו.
- **הודאה** – ההודאה שייכת תמיד במקום שיש אפשרות של כפירה, ובתפילה ההודאה היא על כך שכל הטוב בא ממנו ית' ולא מהכוחות שמעמידים את עצמם כתחליף למלכות שמים ונותנים מקום לטעות שהשפע בא מהם.

ב. ג' ברכות ראשונות

- **ברכה ראשונה, אבות** – כתב הרשב"א שברכה זו באה לייסד שהטוב שמקבלים מאת ה' אינו על צד הגמול אלא על הצד החסד הגמור מכח רצונו הפשוט להיטיב. זה מקביל למלך על כסאו דהיינו שההטבה שלו באה מכח עצם מציאותו ולא מסובבת ממעשי המקבלים, וזהו מידת החסד, שהיא באה מתוך הנותן

עצמו וכמש"כ במהר"ל (נתיב העבודה פי"ח) "כי כל הדברים הם מצד המקבל, כי המשפט הוא מגיע מצד המקבל שיש עליו המשפט ואף הרחמים מצד המקבל כאשר מרחם על אחד, חוץ מן החסד כי החסד הוא מצד עצמו שהוא ית' משפיע הטוב והחסד מצד עצמו ואין עושה זה מצד המקבל רק מצד עצמו שהוא טוב".

- **ברכה שניה, גבורות** – כתב הרשב"א שהמתחדש בברכה זו שבידו של הקב"ה להוציא חסדו אל הפועל ולהתגבר על כל המפריעים. זה מקביל למלך במדינה שעניינו הוצאת טובו וחסדו של המלך אל הפועל "בשטח". אין לטעות לדמות זאת למלך במלחמה, כי מלחמה יש למלך עם המתנגדים למלכות ובברכה זו מדברים על גבורה כנגד מידת הדין שרוצה לעכב הוצאת הטוב לפועל לא מכח התנגדות למלך אלא אדרבה בשם הצדק והדין של המלכות וק"ל.

- **ברכה שלישית, קדושת השם** – כתב הרשב"א בביאור עניינה שאין לנו לצפות לשום מקור של טובה מבלעדי הקב"ה, שהרי אפי' הקדושים, שהם הכוחות הרוחניים של הטבע, מהללים את הקב"ה סלה ומודים שכל מה שיש להם בא ממנו. זה מקביל למלך במלחמה, שהמתנגדים למלכות שמים הם הכחות השונים שיש בעולם ובפרט כוחות הטבע שהם מסתירים את ההשגחה העליונה, כאן אנו מעמידים אותם כנכנעים אל המלך הקדוש.

ג. מלכויות זכרונות שופרות

- **מלכויות** – מלך על כסאו, עצם המלכות.

הדרת מלך

- **זכרונות** – מלך במדינה, ביום הזכרון כל באי עולם עוברים לפניו להזכר לפניו בדין ולקבל חלק ותפקיד בתוך המדינה.
- **שופרות** – מלך במלחמה, השופר מבטל כוחות הרע (רמח"ל).

ד. ג' כינויי ה' במטבע של ברכה

כתב הגר"א (אדרת אליהו דברים א, ו): ולכן אומרים בכל ברכה ה' אלקינו מלך העולם דהיינו ה' מצד הנעלם, ואלקינו שהוא משגיח עלינו בפרטות, ומלך העולם שאע"פ שמשגיח עלינו בפרטות משגיח ג"כ על כל העולם כולו בכללות ומושל עליהם.

- **ה' – זהו שם העצם** (רש"י בראשית ב, ה, וגו"א שם א, א, א). מלך על כסאו.
- **אלקינו** – השגחה פרטית על ישראל, וקורא שמו עליהם. מלך במדינתו.
- **מלך העולם** – התייחסות המלך אל כלל העולם והכוחות שהם מחוץ לקדושה (היינו ישראל). וזה מלך במלחמה שמושל על כל העולם שחוץ לקדושה.

כי חדות ה' היא מעוזכם

מצינו בעזרא (נחמיה ח) דכשהיה קורא בתורה לפני הקהל אשר נאספו ביום א' לחודש השביעי היו כל העם בוכים בשמעם את דברי התורה [שהבינם כי היום הוא יום הדין וע"כ בכו מאימת הדין, מלבי"ם שם], ויאמר להם

הדרת מלך

לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום
לאדונינו ואל תעצבו, **כי חדות ה' היא מעוזכם.**

וצריך להבין מה הפירוש '**חדות השם**' היא מעוזכם.

ונראה ע"פ מה שאמרו בגמ' בחגיגה דף ה': דאף שיש בכיה על חורבן
ביהמ"ק, אבל בבתי גואי קמי קוב"ה ליכא עציבותא דכתיב עוז **וחדוה**
במקומו. וזה שאמר להם עזרא, שאמנם אתם מפחדים מהמקטרג
שישטין עליכם היום, אבל ביכלתכם להעמד במקום כזה שאין כניסה
לשום עציבותא ושום רעה¹³, כי אם תתחזקו להיות מן העומדים לפני ה'
הרי שבמקום ההוא אין שום מקום לקטרוג, ואותה חדוה של שחרור
מוחלט מכל שטן ורע היא המגדל-עוז שלכם. וכך היא אמיתת מצבן של
ישראל בר"ה, דע"י השופר נחשבים ככה"ג שנכנס לפניי ולפנים כמבו'
בר"ה (דף כו.).

והדברים נפלאים בעצם ד' הגמ' שם שאין לכנוס לפניי ולפנים עם זהב
משום שאין קטגור נעשה סניגור. והק' הגרא"א דסלר (מכתב מאלהו על ר"ה
עמ' קסב) שלא נתבאר החילוק למה רק במה שנכנס לפניי צריך ליזהר
בזה. ויש לבאר היטב לפי האמור, דבחוץ אין צריך להזהר מללבוש זהב,
דבלא"ה המקטרג נמצא שם, אך לפניי ית' ממש שם אין המקטרג נמצא
ודין הוא להזהר מאד לבלי להכניס שם קטרוג.

---

¹³ וראה בתומר דבורה (פ"א המידה השמינית) כי הנה המצוה היא כפורחת עלתה נצה
ובוקעת ועולה עד אין תכלית לכנוס לפניי ית', אמנם העונות אין להם כניסה שם ח"ו,
אלא כובשם שלא יכנסו, כדכתיב לא יגורך רע - לא יגור במגורך רע. א"כ אין העון נכנס
פנימה.

בריה חדשה בר"ה

אבודרהם (תפילת ר"ה): ושואל במדרש מהו זה שבכל הקרבנות שבפרשת פנחס אומר **והקרבתם** עולה, ובקרבן ר"ה אומר **ועשיתם** עולה. ומשיב, סימן יפה הוא, שאם האדם עושה תשובה בר"ה, מעלה עליו הקב"ה כאילו עכשיו נעשה בעולם, שכל אדם החוזר בתשובה דומה הוא כבריה חדשה, וה' קורא לו שם חדש.

ויש לתמוה, עד כמה ש"כל אדם החוזר בתשובה דומה כבריה חדשה" הדרא קושיא לדוכתה מה ענין מיוחד בר"ה שנאמר ועשיתם עולה הרי בכל שעה שיעשה תשובה ידמה לבריה חדשה.

אלא שאינו דומה בריה חדשה בכל השנה לבריה חדשה ביום בריאת האדם, כי הלא ר"ה הוא יום בריאת האדם, וכאשר ביום זה עושה תשובה אשר בכוחה לחדש את האדם, מצטרף כוח התשובה לעיצומו של יום שהוא 'נעשה אדם', ואז נעשה כאן אדם חדש לגמרי, עד כדי שהדבר מתבטא בהקרבת קרבן עולה ('ועשיתם עולה') כי הקרבן קרב תמורת האדם, דכשעושה תשובה ביום זה הרי זה ביטול גמור על האדם הקודם ובריאת בריה חדשה ונקיה.

עשר לשונות של תשובה בתוכחת ישעיה כנגד עשי"ת

בישעיה פ"א (פסוק טז) מזהיר הנביא את ישראל לעשות תשובה, וכתב
רש"י – עשר אזהרות של לשון תשובה יש כאן כנגד עשרת ימי תשובה :

- רחצו
- הזכו
- הסירו רוע מעלליכם מנגד עיני
- חדלו הרע
- למדו היטב
- דרשו משפט
- אשרו חמוץ
- שפטו יתום
- ריבו אלמנה
- לכו-נא ונוכחתי ואמר ה' אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג
ילבינו אם יאדימו כתולע כצמר יהיו.

הדרת מלך

ונראה שהלשונות מדוקדקים היטב כנגד ג' החלקים שבעשי"ת :

ר"ה

שתי הלשונות הראשונות הן כנגד ב' ימים של ר"ה : רחצו הזכו. לא מדובר כאן על שינוי המעשים אלא על טהרה פנימית, וזו העבודה בר"ה, להכיר במלכות שמים ולשנות את הנטייה הפנימית.

עשי"ת:

אחר כך מגיעים ז' לשונות של שיפור מעשי, המקבילות לשבעת הימים בין ר"ה ליוה"כ : הסירו רוע מעלליכם, חדלו הרע, לימדו היטב, דרשו משפט, אשרו חמוץ, שפטו יתום, ריבו אלמנה.

יוה"כ:

הלשון האחרונה מתאימה במדויק לעבודת יוה"כ : לכו נא ונוכחה יאמר ה' אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו וגו', לא נאמר כאן לעשות איזה שינוי, השינוי כבר נעשה בימים שבינתיים, כאן מבקש ה' מהאדם לבא ולהתייצב לפניו ולהעמיד הדברים על אמיתותם ('ונוכחה' הוא מלשון ויכוח ואימות בין שנים), מי חטא למי, מי חייב למי, וכאשר תודו על האמת (וידוי דברים) לפניי, הרי אמחה את חטאיכם, ומוזכר כאן מה שאכן קרה ביוה"כ בחוט של שער המשתלח – "אם יהיו חטאיכם כשנים, כשלג ילבינו".

חלק ב' – ביאורי תפילה

ביאור עלינו לשבח - חלק ראשון

לעלינו לשבח יש מבנה מיוחד הבולט לעין: כל המשפטים כפולים (כתבנו המילים המקבילות באותה אות):

לשבח לאדון הכל – לתת גדולה ליוצר בראשית.

שלא נעשנו כגויי הארצות – ולא שמנו כמשפחות האדמה.

שלא שם חלקנו כהם – וגורלנו ככל המונס. וכו'...

עלינו לנסות להבין הענין הכללי ההולך וחורז.

ונראה להציע ביאור כללי ופרטי, וזה החלי בס"ד:

ביאור קוטב הכפילות – שתי בחינות בהכרת ה'

מציאות האלוקים בתוך הבריאה ובתפיסת האדם מתגלה בשני שלבים:

(א) התפיסה הראשונית והאמונה הבסיסית: – לכל הבריאה הזאת יש בורא. מציאות ה'.

הדרת מלך

(ב) התפיסה הבאה: לא רק שיש אלקים אשר ברא את הכל, עוד מתגלה שאותו אלקים יש לו רצון בעולם הגשמי הזה, הוא מעוניין שהעולם יוציא מעצמו תכלית מסויימת¹⁴.

בקצרה נאמר שהבחינות הללו הן:

(א) בריאה.

(ב) אדם. תורה.

דוגמא לחלוקה זו הן שתי הברכות שקודמות לק"ש, וכמו שביארו המפרשים:

(א) הברכה הראשונה עוסקת בהתגלות הקב"ה בתוך ה'בריאה' – יוצר אור, מעריב ערבים – הוא ברא את העולם ומנהל אותו.

(ב) הברכה השניה עוסקת ב'תורה', שהיא השלב הבא אחרי הבריאה. במתן תורה התגלה שיש רצון בתוך כל הבריאה, יש תכלית, ובתורה ניתנו האמצעים המביאים אליה.

וכתבו המפרשים שהיסוד למהלך זה נלמד ממזמור "השמים מספרים כבוד ק-ל", המחולק לשני חלקים:

(א) פלאות הבריאה – השמים, הרקיע, יום, לילה, שמש וכו'.

---

¹⁴ ניתן לתת מספר הבחנות והגדרות לשני שלבים אלו, כגון שהתפיסה הראשונה היא של עצם האלוקות והתפיסה השניה היא שהאלוקות רוצה להתגלות. או, שהתפיסה הראשונה היא דבר שאינו מכוון אלינו, כי הוא מחוץ לעולמנו, והתפיסה השניה מכוונת אלינו בתוך העולם. ועוד. ובהמשך, תוך כדי הביאור נראה כמה גווניו לשתי הבחינות.

הדרת מלך

(ב) פלאות התורה – תורת ה', עדות ה', מצות ה', יראת ה' וכו'.
זהו הסדר: ראשית רואים את הבריאה עצמה העומדת מול עינינו ומכריזה על עילתה. שנית, במבט מעמיק יותר מובן שישנה מטרה לבריאה, רצון שאמור להתממש. תורה.

כמו כן הדברים מכוונים כנגד ב' זכירות יסודיות:

(א) זכר למעשה בראשית.

(ב) זכר ליציאת מצרים.

והדברים ארוכים ואין כאן המקום.

לאחר הקדמה זו נשתדל להראות בס"ד שכל הכפילויות בתפילת עלינו לשבח טובבות אלו ב' הבחינות והשלבים:

פירוט הביאור

הקטע הראשון של עלינו לשבח הוא שבח על ההבדלה של כלל ישראל מהאומות. ההבדל בין האומות לישראל מתבטא בשני המישורים הנ"ל: ראשית הכלל ישראל מכיר את מציאות הבורא, ואילו אוה"ע - מהם שאינם מכירים אותו כלל, ומהם שמכירים אותו בצורה מעוותת – עבודה זרה, שיתוף ואביזריהו. שנית, מבחינת התכלית של העולם רק הכלל ישראל יש לו שייכות אליה, הוא ה'אדם' שהקב"ה חפץ בו ונתן לו את תורתו בכדי להביא את העולם אל תכליתו.

ונבאר איך כל משפט בנוי משני החלקים הנ"ל, דוק ותשכח:

א.

עלינו לשבח לאדון הכל. זהו כנגד ההכרה הראשונה התופסת את עצם מציאות הבורא. וכאן נתכנה ה' כ'אדון', כי אדנותו על הכל היא משום עצם הדבר שהוא ברא את הכל - אף בלי התחברות, יחס ורצון כלפי הנבראים. ומה שבוקע מתוכנו כלפי גילוי זה הוא 'שבח', שהנברא העומד מול בוראו משתאה לגדלותו ונותן ביטוי להתפעלותו בשבח.

לתת גדולה ליוצר בראשית. זה כנגד ההכרה הנוספת, התופסת שיש לבורא רצון ויחס בתוך העולם. וכאן נתכנה ה' כ'יוצר בראשית', שמה שהיתה נקודת ראשית מוכרח שיש לו רצון, שהרי מה שכביכול נתחדש באותה נקודת ראשית היא "כשעלה ברצונו" (כלשון הספרים הקדושים)¹⁵. ולא עוד, אלא שבאמת תוכן אותו רצון נרמז במילה בראשית כפי שדרשו חז"ל - בשביל התורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראו ראשית. תגובתנו כלפי גילוי זה הוא 'לתת גדולה', דאינו שבח בלבד [כמו לעיל אצל 'עלינו לשבח לאדון הכל'], אלא כענין שנאמר 'ועתה יגדל נא כח ה'', שע"י

---

¹⁵ וזה עומק הויכוח (כפי שביאר בזה הג"ר יהודה מנדלסון שליט"א) בין מאמיני הקדמות למאמיני החידוש, דגם המאמינים בקדמות העולם מודים שמוכרח להיות למציאות 'סיבה ראשונה' בלתי מוגבלת, שא"א למציאות מוגבלת לייצר את עצמה, אלא שכופרים בנקודת ה'חידוש', היינו שהעולם לא 'נברא' בנקודה מסויימת רק נאצל מאז ומעולם מן הסיבה הראשונה כמו שהצל נאצל מן העץ מאז ומעולם, ועיקר ה'נפקא מינה' מכפירה זו היא שאין לאותה סיבה ראשונה שום רצון בעולם כי לא היתה שום התייחסות מצידה אל הבריאה, משא"כ לפי אמונת החידוש – אשר התבררה ביצי"מ ומתן תורה – היה גם היתה נקודה של 'בריאה' שרצה והחליט הבורא לברוא עולם, ואם כן יש לבורא רצון.